

Eva Tomášková

eva.tomaskova@law.muni.cz

Katedra finančního práva a národního hospodářství

Národní hospodářství

Fiskální politika

Typy fiskální politiky

- **Expanzivní**
 - přímé nástroje: zvýšení vládních výdajů
 - nepřímé nástroje: snížení daní
 - výsledek: rozpočtový schodek
- **Restriktivní**
 - přímé nástroje: snížení vládních výdajů
 - nepřímé nástroje: zvýšení daní
 - výsledek: rozpočtový přebytek

Fiskální opatření

- Automatické stabilizátory
 - působí automaticky, dlouhodobě a proticyklicky, např. progresivní důchodové zdanění
 - nemají žádné nulové vnitřní zpoždění
- Diskrétní opatření
 - opatření vlády, která mají jednorázový charakter, např. změny v daňových sazbách, zavedení nových daní
 - mají časová zpoždění

Veřejný rozpočet

- vyrovnaný
- přebytkový
- schodkový

Prohlubování deficitu:

Příjmy

stagnují

rostou pomaleji než výdaje

klesají

klesají rychleji než výdaje

Výdaje

rostou

rostou rychleji než příjmy

rostou

klesají pomaleji než příjmy

Členění deficitu dle veřejných financí

- ***Strukturální***

- strukturální rozpočet propočítává, jaké by byly státní příjmy, výdaje či deficity, kdyby ekonomika fungovala na hladině potenciálního produktu

- ***Cyklický***

- cyklický rozpočet je rozdíl mezi skutečným a strukturálním rozpočtem

- ***Celkový deficit***

- = - (hotovostní příjmy – hotovostní výdaje – úroky z veřejného dluhu)

Členění deficitu

- **U st. rozpočtu je důležité, zda deficit je:**
 - plánovaný (aktivní)
 - neplánovaný (pasivní)
 - krátkodobý
 - výsledný deficit ročního hospodaření
 - střednědobý a dlouhodobý deficit

Příčiny rozpočtového deficitu

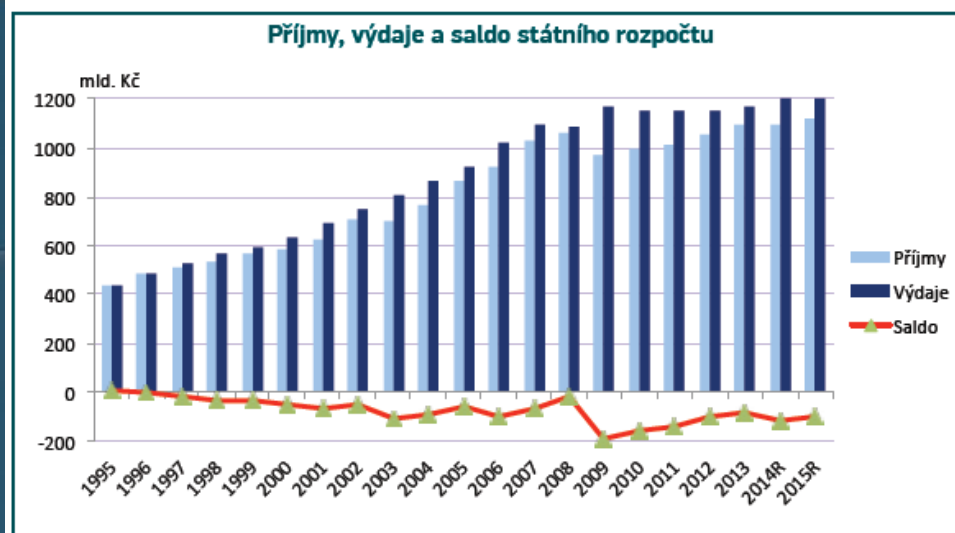
- ***Endogenní faktory***
 - expanzivní charakter fiskální politiky
 - časové rozložení výdajového šoku
 - časové rozložení daňového zatížení na více generací
 - vládní populismus
- ***Exogenní faktory***
 - tempo ekonomického růstu
 - deprese ve světě
 - růst cen základních surovin
 - vývoj úrokové míry
 - úrok z veřejného dluhu
 - mimořádné události

Důsledky deficitu státního rozpočtu

- ***krátké období - pozitivní***
 - eliminace vlivu exogenních faktorů
 - financování efektivních veřejných výdajových programů
 - v krátkém období je obtížné zvýšit daně, stejně jako je obtížné provést škrty ve výdajích
- ***dlouhodobé období - negativní***
 - růst veřejného dluhu
 - vyvolává inflační tlaky

Deficity státního rozpočtu v ČR (mld. Kč)

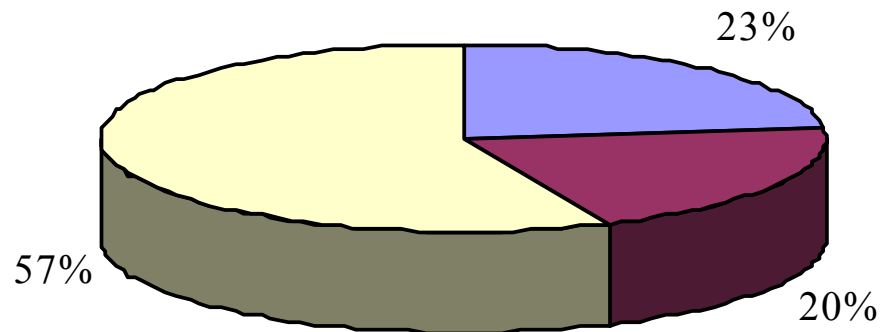

Zdroj: Ministerstvo financí ČR [citováno 29. 10. 2016]. Dostupný z: <http://www.mfcr.cz>

Výsledky ankety: Deficit státního rozpočtu

**Souhlasíte s deficitním
státním rozpočtem?**

 Ano Ano, ale 27 mld. je příliš Ne

Plánované a skutečné saldo SR

Zdroj: Ministerstvo financí ČR [citováno 29. 10. 2016]. Dostupný z: <http://www.mfcr.cz>

Saldo státních rozpočtů vybraných zemí jako % HDP

<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=teina200&plugin=1>

Financování deficitu státního rozpočtu

- ***Dluhové financování***
 - emisí st. dluhopisů
 - vnitřní dluh
 - vnější dluh
- ***Peněžní financování***
 - půjčkou od centrální banky, půjčkou ze zahraničí
 - monetizace dluhu – tzn. transformace deficitu do přírůstku peněžní zásoby
- ***Ze státních aktiv***

Krytí deficitu

- Krátkodobé řešení deficitu:
 - mimorozpočtovými nenávratnými zdroji
 - z rezerv
 - použitím návratných finančních prostředků
- Dlouhodobé řešení deficitu:
 - ze státních finančních aktiv
 - zvýšením daní

Veřejný dluh

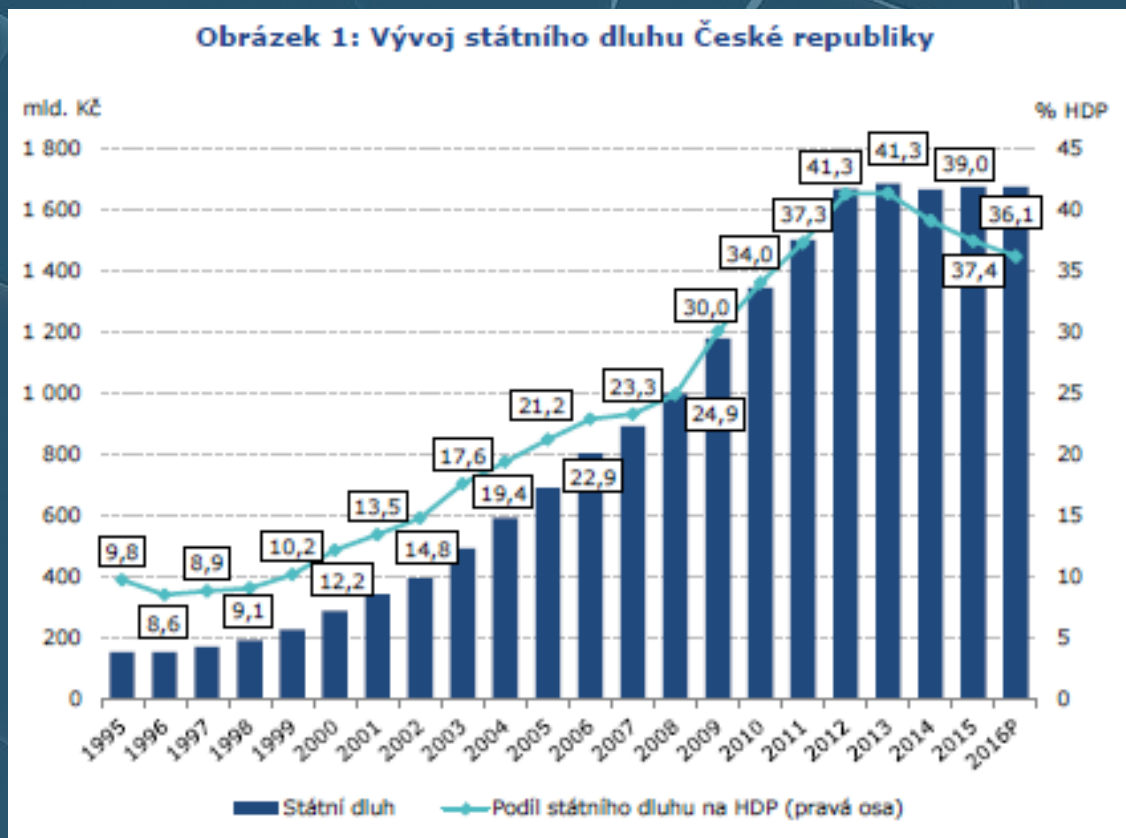
- **Veřejný dluh je souhrn závazků:**
 - státu
 - jednotlivých článků územní samosprávy
 - veřejných fondů
 - veřejně právních institucí zřizovaných státem a územní samosprávou
 - veřejných podniků

Veřejný dluh v ČR

- V roce 1993 stát převzal dluh ve výši 164 mld. Kč, z toho:
 - Vnitřní státní dluh cca 92 mld. Kč (věřitelem se stala ČNB a obchodní banky)
 - Vnější dluh ve výši zhruba 72 mld. Kč.
- 90. léta - nízký podíl tzv. sekuritizace dluhu (tzn. krytý státními cennými papíry). Dnes je plně sekuritizován vnitřní dluh.
- Emitování střednědobých státních dluhopisů s dobou splatnosti 5, 10 a 15 let.
- Většinu státních dluhopisů skupuje bankovní sektor a pojišťovací společnosti.
- Podíl veřejného dluhu na HDP se v posledních letech výrazně zvyšuje, podle prognózy vývoje deficitu st. rozpočtu se tento veřejný dluh v nejbližších letech ještě zhorší.

Vývoj státního dluhu

Úroky státního dluhu

mld. Kč	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Domácí dluh	37,73	41,81	37,68	44,29	43,98	43,76	42,54
Zahraniční dluh	6,87	10,19	10,84	11,19	12,76	13,75	13,16
Celkem	44,60	52,72	48,52	55,48	56,74	57,52	55,69

Zdroj: Ministerstvo financí ČR [citováno 29. 10. 2016]. Dostupný z: <http://www.mfcr.cz>

Důsledky veřejného dluhu

- **Rozpočtové**
 - placení úroků z veřejného dluhu zatěžuje veřejné výdaje
 - vysoké úrokové náklady vedou v mnoha případech ke vzniku deficitu v dalším období
- **Redistribuční**
 - u vnitřního dluhu je zpravidla nominální hodnota emitovaných státních cenných papírů na krytí dluhu příliš vysoká, nemohou ji nakupovat domácnosti. Prostřednictvím úroků z veřejného dluhu je přerozdělována část finančních prostředků z veřejných rozpočtů ve prospěch bohatých subjektů.
- **Fiskální**
 - dochází k fiskální nerovnováze – zvyšováním podílu dluhu na HDP – zužuje se prostor pro působení stabilizační politiky
- **Změna struktury portfolia**
 - z portfolia soukromého sektoru se vytlačují ostatní aktiva
- **Inflace**
- **Přestoupení konvergenčního kritéria**
 - podíl veřejného dluhu na HDP nižší než 60 %.

Řešení dluhového problému

- ***využít vlivu pozitivních exogenních faktorů***
 - vyšší tempo eko. růstu než reálná úroková sazba z veřejného dluhu
 - inflace
 - zahraniční pomoci
- ***využít vlivu aktivních vládních opatření***
 - přebytek státního rozpočtu
 - mimořádné jednorázové paušální dávky z kapitálu k umoření dluhu
 - monetárním řešením
 - odmítnutí existujícího dluhu, případně úroku

Řízení státního dluhu

- <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/duhova-statistika/struktura-a-vyvoj-statniho-dluhu>

Emise střednědobých a dlouhodobých SD

§ 3 Organizace primárního prodeje

(1) SD se prodávají na primárním trhu zejména formou aukce pro přímé účastníky aukcí (dále jen "PÚ") nebo formou přímého prodeje vybraným PÚ nebo administrátorovi emise.

(2) Ostatní zájemci z řad právnických i fyzických osob, tuzemců i cizozemců (dále jen "klienti"), se mohou primárního trhu SD zúčastnit nepřímo prostřednictvím PÚ tak, že PÚ zahrnou jejich požadavek do své objednávky.

(3) ČNB se souhlasem emitenta stanoví aukční limit (§ 13 Pravidel - Aukční limit), který je pro PÚ závazný. ČNB je se souhlasem emitenta oprávněna tento limit v případě jednotlivé aukce změnit nebo i zrušit.

(4) Aukce pro PÚ organizuje ČNB. Aukčním místem je ČNB.

Zdroj: ČNB - Pravidla pro primární prodej střednědobých a dlouhodobých státních dluhopisů organizovaný Českou národní bankou

Státní dluhopisy dle typu instrumentu

- <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/dluhova-statistika/podle-typu-instrumentu/2016/statni-dluhopisy-podle-typu-instrumentu-24162>

Státní dluhopisy dle typu držitele

- <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/dluhova-statistika/podle-typu-drzitele/2016/statni-dluhopisy-podle-typu-drzitele-za-26430>

Úvěry EIB v ČR

- Od roku 1992 do 31. 12. 2010 uzavřela EIB v ČR úvěrové smlouvy v celkové hodnotě cca 12 284 mil. EUR, tj. cca 307 mld. CZK (při kurzu 25 CZK/EUR), z toho přibližně:
 - **Úvěry na plnění funkcí státu** ve výši cca 4 450 mil. EUR, a to v členění:
 - přímé úvěry státu ve výši cca 3 329 mil. EUR (1 185 mil. EUR + 61 mld. CZK)
 - úvěry ČMZRB (dříve KoB) se státní zárukou ve výši 950 mil. EUR
 - úvěry SŽDC se státní zárukou ve výši 560 mil. EUR
- **Přímé úvěry státu**
 - **1 185 mil. EUR + 61 mld. CZK**

Zdroj: Ministerstvo financí

Úvěry EIB krajům a municipalitám

- **Úvěry krajům a municipalitám** ve výši cca 1 719 mil. EUR, z toho:
 - Pardubický kraj 73,6 mil. EUR (30 mil. EUR a 1 200 mil. CZK),
 - Moravskoslezský kraj 1 100 mil. CZK (37 mil. EUR),
 - Jihomoravský kraj 116 mil. EUR,
 - Zlínský kraj 132 mil. EUR,
 - Olomoucký kraj 137 mil. EUR,
 - Jihočeský kraj 35,5 mil. EUR
 - kraj Vysočina 17,5 mil. EUR
 - hl. m. Praha 650 mil. EUR,
 - Plzeň 92 mil. EUR,
 - Brno 84,5 mil. EUR,
 - Ústí nad Labem 34 mil. EUR
 - Ostrava 119 mil. EUR
 - Olomouc 38,5 mil. EUR

Úroky ze státního dluhu

<http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/dluhova-statistika/naklady-statniho-dluhu>

Účinné řešení dluhového problému zamezují

- nepopulárnost většiny opatření
- omezený časový horizont vlády
- politické tlaky

Fiskální iluze obyvatelstva

Vládní dluh zemí EU v % HDP

- <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=teina225&plugin=1>

Tempo růstu veřejného dluhu

- Každý občan včetně novorozenců a důchodců dluží přibližně 180 000 Kč!
- <http://www.verejnydluh.cz/>

Koncepce reformy veřejných financí

- Hlavní cíl:
 - snižovat podíl schodku veřejných rozpočtů na HDP při dosahování sociální soudržnosti a kvality veřejných služeb
- snížení deficitu státního rozpočtu
 - Reforma neusiluje o únosný cílový deficit 1 – 2 % HDP.
 - Neexistuje definice konečného cíle.

Dílčí cíle reformy veřejných financí

- Reforma zdravotního a sociálního zabezpečení
- Reforma veřejného sektoru
 - Snížení pracovníků ve veřejném sektoru
- Reforma daní
 - Stabilizovat daňové kvóty, zjednodušit daně, zefektivnit opatření proti daňovým únikům
 - Místní poplatky (daně) – především rozšíření okruhu obecních daní, např. daň z reklamy, posílit pravomoce obcí u daně z nemovitostí

Dosažení cílů

- z 1/3 růstem rozpočtových příjmů
 - DPH,
 - spotřební daně,
 - pojistné
- ze 2/3 poklesem rozpočtových výdajů
 - platy ve veřejném sektoru,
 - snížení nemocenských dávek,
 - výdajové škrty

Současný stav

- Pouze změny v právní úpravě, které neposkytnou systémové řešení
- Nedostatečné růstové impulsy
 - nedostatečná revize daní a daňových formulářů
- Mandatorní výdaje – sporadické škrty
- Přetrvává nárůst veřejného dluhu